

σου με στρατό και δύναμη, για να μās λογαριαζούνε. Αυτό ζητάμε δλοι μας.

Αφίνω την Ιταλική εφημερίδα κ' έχουμαι σ' άλλα που άναφερα. Σε όλες τις βροσιές π' άκούμε δεν μπορούμε βέβαια και ναπαντάμε. Ας τις μασάνε, άφου τόση γλύκα νοιώθουνε. Μα τούτη πάλι ή επιμονή τους να χαρακτηρίζουνε αντιδυναστικό το κίνημα, πώς να εξηγηθί; Του κάκου τους τηλεγραφούμε και τους γράφουμε, τους γράφουνε και οι δικοί τους ανταποκριτές πώς τέτιο πράμα δε συμβαίνει. Τα ίδια και τα ίδια κοπανούν αυτοί. Φαίνεται την ψυχολογία την εξώρισαν στη Σιβηρία και δεν μπορούν να βρούν της επανάστασης τα αίτια, τα ίδια αίτια, δπου γι' αυτά μās βρίζανε κι ως τώρα. Ίσως κιόλας την επιμονή αυτή να θρέφουνε και μερικοί δικοί μας παλιανθρώποι, όπως έλεγε προχτές ο Αθηναϊκος ο «Χρόνος». Θάμα όμως που τη βρίσκουν την αντιδυναστικότητα, ενώ ακόμη τις προάλλες σούρθηκαν ως το παλάτι εκατό χιλιάδες άνθρωποι, για να ζητήσουνε του Βασιλιά τη σύμπραξη για την άνδρθωση.

Ας μη μās αναφέρουνε τις χάρες του και τις υπερεσίες του στο Κράτος, γιατί δεν τις ξεχνούμε και δεν είμαστε άχαριστοι. Όμως, χωρίς κανείς μας να θέλη να πειράξη το Βασιλιά, δεν το δεχόμαστε νακούμε, πώς, αν λείψη ένας άνθρωπος, χάνεται ή Ελλάδα. Μη χειρότερα.

Καλός ο Βασιλιάς, μα μήπως θέλανε κ' ή μούχλα μας, ή μούχλα του Κράτους, να μās μυρίξει μόσκος για το βασιλικό χατίρι; Και δεν το νοιώθουνε οι καλοδελιτάδες μας πώς επιμένοντας να χρωματίζουνε αντιδυναστική την επανάσταση, ή μοναχή εκδούλευση που κάνουνε στο Βασιλιά μας είναι να τονε παρασταίνουνε οχτρο της έθνικής μας αναμόρφωσης και της σοβαρής του κράτους στρατιωτικής ετοιμασίας, άφου αυτά ζητά ή επανάσταση;

Μας φοβερίζουν και στο τέλος οι καλοί μας φίλοι και προστάτες και με κατοχή, για να υπερασπίσουνε το Βασιλιά. Αν είναι μισητός ο Βασιλιάς, θα τονε κάνουνε αγαπητό, αν μās τον επιβάλουν τα κανόνια τους; Αν είν' αληθινή ή είδηση, να που δεν είμαστε και νοικοκύρηδες στο σπίτι μας. Ψεύτικη ή ανεξαρτησία μας, άφου ή Ελλάδα δεν είν' άλλο

παρά ένα βασιλικό τοιφλίκι. Μα τότες άς την κάνουν και την κατοχή, για να μη γελιόμαστε τουλάχιστο νομίζοντας πώς είμαστε ανεξάρτητοι. Ας έρθουν να μās διοικήσουνε αυτοί, άφου κιόλας μās λένε πώς δεν είμαστε άξιοι ναυτοδιοικηθούμε. Μονάχα θάδελα σε τέτια μιá περίπτωση να μη βρεθί ή Έλληνας υπάλληλος να μείη στην υπερεσία.

Αδικες κρίσεις, βροσιές, άναντρες φοβέρες. Τέτια τα λόγια των τρανών, των προστάτων μας! Δεν είμαστε άξιοι ναυτοδιοικηθούμε, λένε, λοιπόν να την ξεχάσουμε την Κρήτη. Δεν το άρνούμαστε πώς δείξαμε άνικανότητα ναυτοδιοικηθούμε όπως έπρεπε και πώς πολιτευτήκαμε στραβά κι άνάποδα. Μα άραγες δεν έχουν συντελέσει στην άνικανότη μας καθώς και σ' όλα τα φταιξιμάτα μας κ' οι τρανοί προστάτες μας; Κι αυτούς τους θέλει ένοχους ή κοινωνική άλληλεγγύη. Μιá ράτσα Σαυλώκιδων δημιούργησαν εν' άναιμικό βασίλειο, που χωρίς νύχη δύναμη και πόρους είχε τη βαρεία υποχρέωση να λευτερώση πολλαπλάσιους του υπόδουλους όμόφυλους. Το κρατίδιο αυτό άμέσως κιόλας τόκαμαν οι δήμιοι προστάτες του παλαίστρα των αντιζηλιών τους, κ' οι αντιζηλίες τους αυτές δλο στο κεφάλι μας ξεσπούσανε. Ποιές δε συμφωνήσανε να βρούνε άρκετο το αίμα πουύχυνε ή Κρήτη, για να τη λευτερώσουν. Λίγο αίμα όμως στο Βατάκ έστάθηκε άρκετο για να λευτερωθί άμέσως κοιζάμ Βουργαρία και Ρουμेलία. Δεν τις φθονούμε, κείνουμε μόνο τους προστάτες μας, όπως μās κείνουν κείνοι για άνάξιους ναυτοδιοικηθούμε. Στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο ή Ρωσία μās προσκάλεσε να συμμαχήσουμε, ή Αγγλία μās έπεισε να ήσυχάσουμε. Και οι προστάτες μας αυτοί και προστάτες της λευτεριάς!, του πολιτισμού!, του χριστιανισμού!, δεν πάσανε ναύχουν χαϊδεμένα τους παιδιά τους γείτονες φονιάδες κ' έτσι στα πράματα γινόντουσαν προστάτες των σφαγών των Αρμενιδων και τόσων άλλων, για να πλουτίζουν άπ' τους φονιάδες, όπως είναι και προστάτες της καταστροφής των Κογκανών, για να πλουτίξη ο Δεοπόλδος. Δουτών έμεις στην άνικανότη μας κοντά και στη στραβάδα των κυβερνητώνε μας έχοντας και δλ' αυτά, βέβαια δεν μπορούσαμε ναυτοδιοικηθούμε. Και είμασταν και θα-

μαστε, όπως μās λένε, πολιτικολόγοιων καφνείων άκόμη ποιός ξέρει για πόσοι καιρό, γιατί φυσικά γίνεται άργόσχολος και καιροσκοπός κείνος που δεν έχει, όπως δεν μπορούμε να την έχουμε, τη χρειασούμενη ψυχική γαλήνη, για να δουλέψη ταχτικά, χωρίς περισπασμό.

Μ' άραγες και οι Μπόες τέτιοι νάτανε όπως έμεις, και πήγαν να τους διοικήσουνε φιλόανθρωποι Έγγλέζοι, γιατί δεν το μπορούσαν μοναχοί τους;

Ας μην περιμένουμε καλό άπό προστάτες τέτοιους. Άλλοι 'ς τον που δεν έχει νύχια να ξυστή και περιμένει άπ' άλλους! λέει ή παροιμία και άποδείχτηκε ως τώρα ή αλήθεια της στα έθνικά μας πράματα. Ας κάνουνε μονάχοι τη δουλιά μας, όσο μπορούμε. Του λύκον ο σβέρος είναι, λέει, χοντρος, γιατί κάνει άτός τον τη δουλιά του και δεν περιμένει να του τηρή κανονε. Φίλους αν θέμε και συμμαχους, θα βρούμε σε κεινούς που άγωνίζονται παρόμοιο με μās άγώνα, Αρβανίτες και Αρμενίδες, Αζάπηδες και Κούρδους και Σέρβους και Βουργάρους. Ας λείφουνε οι πρόληφες κ' οι παρεξηγήσεις μ' αυτούς κι άς βρούμε τρόπο συνεννόησης. Αν θέλουν, έννοείται, κι αν νοιώθουνε κ' εκείνοι την άνάγκη να συμπράξουνε. Τους μεγάλους και τρανούς καλό 'ναι για τις υποθέσεις μας να τους φωτίζουμε και να τους έχουμε φίλους. Τι να γίνη! Μικρούς μās έπλασε ή μοίρα και πρέπει να περιποιούμαστε και να ζητάμε τη φιλία των μεγάλων. Μα όταν θεληματικά στραβώνουνται κ' επίτηδες δια μās τα βρίσκουνε άνάποδα κ' επίτηδονε την ταπείνωσή μας, άς τους στέλνουμε άπό κεί πουόχουνται.

26.10.909.

ΔΥΔΟΣ ΠΟΛΛΑΒΡΟΣ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗ

ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΠΟΥΔΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΤΜΑ ΔΡ. 2

ΚΑΙ ΔΡ. 2 1)2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

χτυπώντας τη μαγγούρα του και κυτάζοντας θριαμβευτικά τη γυναίκα του.

— Καλά δεν τα κταφέρα, γυναίκα; "Ε;

Κι ο Όρεστής τη μέρα εκείνη δεν άνοιξε πιά το στόμα του κι όταν το βράδι τον είδε ή Χρυσούλα, τρώμαξε κ' ένα κρύο προκίστημα θανάτου πάγωσε το κορμί της.

(—Θέ μου! Πότε να πεθάνω! Πότε να πεθάνω! Άργώ!)

IX

Έτσι, σαν κατρακύλισμα ή τραγωδία του νου του Όρεστη. Πιο σιγαλινό, σά ράγισμα, το δραματάκι της καρδιάς της Χρυσούλας. Πηγαίνονταν μέσα στο σπίτι ήσυχη, ήσυχη ή Χρυσούλα και δεν κάνανε καθόλου θόρυβο τα βήματά της, πότε έσκυφε και κεντούσε, πότε καθότανε μπροστά στο πιάνο κ' έβαρνε κι άκουε την καρδιά της, πότε πάλι άκουμπισμένη στα τζάμια κύταζε το δρόμο, τους ανθρώπους, τ' ήμάδια και δεν έβλεπε τί-

ποτα, τίποτα...

Έλιωνε. Από τις άγρύπνιες, άπό τον πόνο, άπό την άγάπη. Έλιωνε το κορμάκι της, σά λαμπάδα δλόρη, άναμμένη μπροστά στον Όρεστη. Κ' ή ψυχή της άρχιζε να παίρνει την έπιθανάτια όμορφη μιές δύσης, βροιά άρρωστης. Υποταχτικά, καλή, φοβητσάρα, ό,τι άγγιζε του έδινε τ' άχρυσό θάμνη της καλσύνης και της γλυκαπαντοχής. Έτσι κ' ή δύση ό,τι άγγιζει, και το πιο πρόστυχο γυαλί, το άγιάζει και το φωτοστεφανώνει μαλακώνει τις κακοβολιές των βουνών, ρήχνει χερσοβολιές, χερσοβολιές, αλύπητα τους μενεξέδες και γιοφυρώνει τα φαράγγια και τους γκρεμούς, φράζει με χρυσάφι το στόμα των άσκημων σπηλιών να μη φωιάζουνε, κι άγάλια άγάλια μās συνηθίζει να μη φοβόμαστε τη νύχτα τη φριχτή που έρχεται, που ήρθε.

Ο Όρεστής δεν άνοιγε τίποτα. Ξεκουφάμενος άπό το κατρακύλισμα που έκανε ο νους του δεν άκουε το σιγαλό δίπλα του ράγισμα της καρδιάς. Περνούσανε μέρες και μέρες και δεν ξεστομίζανε λέξη. Κάποτε μόνο ο έρχομός στο σπίτι τους του Γοργία, έμπαζε μέσα πότε ένα κόκκινο αντιφέγγισμα μιές τρέλας σφήας, πότε μιá γαλάζια καμπύλη

ένος έλληνικού βουνού. Κάθε τόσο που το προγνόπληχτο γεροντάκι έβρισκε κάτι κινούργιο μέσα στο Σοφοκλή του, έρχότανε σά μεθησμένο, σά σαπτισμένο και τόστανε μπροστά του, ντυμένο με τα φανταχτερά πορφυροχειλάτα λόγια των μονομανών και των άσκητάδων.

Κάθε που γύριζε άπό το Πανεπιστήμιο τώρα ο Όρεστής, έίτανε και πιο νευρικός κι άπότομος. Με μιá σκυθρωπότατη άπελπισία έσκυρτε άπάνω στο χερόγραφο της «Καινης Διαθήκης» του και το ξεφύλλιζε, προσπαθούσε να γράψει, μα δεν μπορούσε, με άγωνία μόνο περίμενε πότε να χτυπήσουνε με σάνυχτα για να πάει στης Νόρας. Χωρίς χαρά, χωρίς φως, χωρίς προφητορία.

Όσο περισσότερο θέρπευε μέσα του ή άμφιβολία για το έργο του, τόσο περισσότερο ρηχνότανε στη Νόρα για να ξεχάσει και τόσο περισσότερο δε μπορούσε να λογιάζει δίπλα του, ήσυχη κι άμίλητη, τη δύστυχη Χρυσούλα. Έίτανε σά να τον παραμόνευε, έίτανε σά ναχε σαρκωθεί μιá τύψη του και στεκότανε εκεί μπροστά του, άσχευτη, όπως είναι όλα τα φριχτά. Νέκλαιε τουλάχιστο, να φώναζε! Μα έίτανε σιγαλινή και συλλογισμένη κι αυτή της ή ταπεινότη και τα μέτρια τα σοδά κ' υπάκουα,